

ОНЛАЈН ЧАСОВИ ПРЕВОЂЕЊА НА СТУДИЈАМА ФИЛОЛОГИЈЕ – ПРЕДНОСТИ У ПОРЕЂЕЊУ СА ПРЕЗЕНТНОМ НАСТАВОМ

У раду су представљене предности које онлајн часови превођења на студијама филологије имају у односу на презентну наставу. Аутор рада бави се темом превођења из угла студента стране филологије, конкретно студента немачког језика и књижевности на Филозофском факултету у Нишу, који је услед ситуације изазване пандемијом вируса корона пет семестара (од школске 2019/20. до школске 2021/22. године) похађао наставу на даљину. Предности онлајн часова превођења изнете у раду огледају се у томе да се сва неопходна опрема налази код куће, да рачунар пружа много извора који се могу користити истовремено и чија је употреба једноставна и штеди време, што унапређује превођење и повећава учинак рада на часу, а то је уједно и аутентична припрема за преводилачки посао – у данашње време сваки професионали преводилац ради на рачунару. Аутор рада сматра да се овакав начин извођења наставе позитивно одразио на наставу превођења на универзитетском нивоу и да би се такав начин вежбања у превођењу уз добру организацију могао задржати и у годинама након пандемије.

Кључне речи: превођење, настава превођења, превођење на универзитетском нивоу, онлајн-настава, презентна настава, филологија

1. Увод

Часови превођења саставни су део студија свих страних филологија, ма где се оне изучавале. Сматра се да је неопходно да особа која студира неки страни језик у току студија стекне компетенције које су потребне да би се касније бавила преводилачким послом. Велико је питање да ли у успешности посла преводиоца² већу улогу има таленат или академска специјализација и

¹ s.stevanovic-19524@filfak.ni.ac.rs

² Термини „преводац”, „студент” и слично у раду односе се на лица оба пола (преводиоце и преводитељке, студенте и студенткиње) – од коришћења родно осетљивог језика аутор рада

ставови на ту тему су различити, али је чињеница да се, под паролом „нико се није научен родио”, у свету стално одговарајућом обуком оспособљавају стручњаци веома успешни у превођењу, који касније излазе на тржиште рада и тамо захваљујући својим стручним компетенцијама опстају.

У оквиру њиховог школовања на универзитетима организују се часови превођења, на основним студијама филологије углавном у оквиру предмета *Савремени _____ језик* (црту заменити са *немачки, енглески, француски* и сл., у зависности од студијског програма), а нуде се и посебни курсеви, на пример *Теорија превођења*³, чији је циљ да дају теоријска, али и практична знања из области превођења, како би се студенти оспособили за будуће преводачке послове. На мастер студијама превођења присутан је већи број предмета који омогућавају рад на развијању компетенција неопходних за бављење преводачком професијом, али будући да је у том случају настава организована другачије и изводи се на једном вишем нивоу (на пример, често овакви мастер програми имају предмет *Преводне технологије и алати* и сл.), тако да ће се овај рад ограничити на дискусију о часовима писаног⁴ превођења на основним студијама филологије.

Притом се аутор овог рада ослања на дефиницију и поделу превођења који су дали Питер Њумарк (Peter Newmark) и Роџер Томас Бел (Roger Thomas Bell), а у свом раду усваја их (VASILJEVIĆ STOKIĆ 2012: 24):

„Termin „prevođenje” (eng. translation) se koristi kao opšti pojam u lingvistici. Profesionalno, ipak, gore pomenuta riječ prevođenje se odnosi na pismeno prevođenje dok se drugi termin „interpretacija” koristi za usmeno prevođenje (eng. interpretation). Ako se misli na pismeno prevođenje, onda termin ima tri različita značenja: 1.) prevođenje kao proces, 2.) prevod kao proizvod procesa prevođenja (npr. prevedeni tekst), i 3.) prevođenje kao apstraktni koncept koji objedinjuje i proces prevođenja i proizvod toga procesa.”

Акценат се, дакле, у раду пред вама, ставља на писано превођење, и то на 1) превођење као процес (види цитат изнад), односно начин одвијања процеса превођења у току часова. Какве врсте текстова се преводе и да ли обука на овим часовима треба да буде специјалистичка или општија избор је наставника и аутор сматра ова питања неревантним за проблематику рада. С обзиром на то да се предмет обично дели на часове предавања и часове вежби, при чему су предавања често у ствари часови теорије, где студенти стичу академске и делом стручне компетенције, још једном је неопходно скренути пажњу на то да се овај текст концентрише на практичан преводачки рад, оно што се углавном одвија на часовима вежби и пружа студентима професионалне компетенције.

из практичних разлога свесно одступа.

³ Аутор рада даје примере на основу организације на смеру Немачки језик и књижевност на Филозофском факултету Универзитета у Нишу.

⁴ У литератури се термини *писано (превођење)* и *писмено (превођење)* користе синонимно, али ће у овом раду бити доследно коришћен облик *писано*.

2. Часови превођења на универзитетском нивоу – традиција

Већ годинама се на универзитетима у Републици Србији часови превођења на студијама страних филологија одвијају на сличан начин: наставник донесе примерке текста који је изабрао за превођење на часу и подели их студентима; студенти понесу своје речнике, или их за тај час позајме из библиотеке (уколико библиотека располаже бројем примерака довољним за све студенте), односно приступе речницима као базама на својим мобилним телефонима, што је пракса последњих година, откад готово сви у сваком тренутку код себе имају паметне уређаје, отворе своје свеске, узму оловке у руке и отпочињу са превођењем текста. Превођењу би требало да претходи једно читање читавог текста и кратка дискусија о врсти текста, његовим карактеристикама и потенцијалним преводилачким проблемима који се при његовом превођењу могу појавити. Након одређеног времена, када студенти заврше са превођењем, односно када истекне време које је наставник за те сврхе предвидео, следи читање студентских превода и дискусија о преводним решењима – шта је преведено тачно, шта не, која решења су боља, а која неприхватљива у датом контексту и закључује се дискусијом о томе шта је за студенте представљало највећи изазов у процесу превођења.

Важно је поменути да је на неким предметима било могуће послати текстове студентима унапред, тако да их они преведу као домаћи задатак, а на вежбама се у том случају одвија само дискусија о готовим преводима, што би учинило часове динамичнијим и повећало обим преведеног текста, али представља искорак преко одређеног броја сати који представљају оптерећење студента за тај предмет на недељном нивоу, а што је предвиђено стандардима акредитације студијског програма.

Оваква организација рада на часу дуго је на исти начин функционисала, без много унапређивања и уопште размишљања о томе како би се на други начин вежбама превођења могло приступити, све док пандемија вируса корона није приморала све, па и раднике у просвети на свим нивоима, да свој начин рада прилагоде новонасталим околностима. Пандемијски услови нису нужно донели само лоше ствари у начину глобалног пословања и функционисања људи, за шта је пример онлајн настава превођења на универзитетском нивоу, чије ће предности бити изнете у наредном поглављу овог рада.

3. Предности онлајн часова превођења

У овом поглављу рада биће изложене предности онлајн часова превођења које је аутор као студент немачког језика и књижевности могао да из личног искуства примети у току пет семестара, колико је наставу на основним академским студијама похађао онлајн.

У сврху боље прегледности, разматрања аутора биће представљена у склопу Табеле 1 која се налази испод, а успут ће, према потреби, бити додати и неопходни коментари и образложења која се односе на презентну наставу.

Табела 1.

Компонента наставе	Онлајн-настава	Презентна настава
Опрема	Сва опрема која је студенту неопходна за успешно превођење налази се код куће: рачунар, интернет, онлајн-речници и остало.	За успешно превођење на часу уживо студент би морао да физички донесе речник, или више њих, у зависности од потреба.
Предности интернета	Употреба компјутера и интернета омогућава студентима да користе онлајн-речнике (двојезичне или једнојезичне, речнике синонима, колокација итд.), да код претраживања истих буду брзи и ефикасни и да на налажење потребних речи потроше мање времена у односу на оно које би посветили листању папирних речника. Осим тога, рачунар омогућава неограничен број отворених прозора/картица, који не морају бити речници, већ странице које ће послужити студенту да се информише о неком појму из текста који му је непознат, да нађе неку потребну допунску информацију или било шта што ће му олакшати рад и унапредити његов превод.	Теоријски је и у учионици могуће користити интернет са мобилног телефона и тим путем у онлајн-речницима и на интернет-страницама пронаћи потребне речи и информације, али би, услед могућности мобилног уређаја да отвори мали број прозора истовремено, тај процес текао доста спорије. Са друге стране, нереално је очекивати да сваки студент располаже довољном количином мобилних података у свом pamетном уређају које би употребио у ове сврхе.
Ворд документ	Рад у Ворд документу неупоредиво убрзава процес настајања текста на циљном језику – ту се у сваком тренутку могу додати напомене, коментари, одређени делови могу се означити различитим бојама, болдовати и сл., а текст се може линковима повезати са одређеним садржајима на интернету, уколико је то из неког разлога потребно.	Писање руком одузима непотребно много времена у односу на куцање на тастатури, без могућности преправке коју даје Ворд документ.
Количина преведеног текста	Сви претходно наведени алати омогућавају да се процес превођења одвија много брже и да се као крајњи исход добије већа количина преведеног текста, што чини наставу успешнијом, а студентима даје могућност да се позабаве већим бројем преводилачких проблема и више времена са својим наставником посвете дискусији о могућим dobrим решењима, односно разлозима зашто неки преводи у контексту нису одговарајући.	
Без додатног ангажовања	Овакав начин рада не захтева од студената додатно ангажовање пре или након наставе. Они не морају да преводе код куће пре часова да би током наставе били продуктивнији, нити да након часова „сређују” своје белешке и преписују преправљане преводе, уколико придају значај уредности.	Већ је било речи о томе да се некад од студената тражи да се превођењем позабаве код куће и припреме своје преводе пре часа, што за њих представља додатно ангажовање и превазилази број радних сати који је одређен за конкретан предмет. Осим тога, у случају писања руком, чак и они којима није важно да им свеске буду уредне морају се након часа позабавити тиме да уреде своје преводе, како би за месец-два, или више од тога, у тренутку када буду полагали испит, могли да се врате текстовима и на основу њих се припреме за полагање испита.

<p>Аутентична припрема за преводилачки посао</p>	<p>Незанемарљив број студената страних филологија опредељује се за преводилачки позив и превођење касније постаје њихово главно занимање. Онлајн часови превођења представљају аутентичну припрему за преводилачки посао, будући да ниједан преводилац⁵ више не користи папирне речнике и не пише своје преводе руком, тако да ће садашњи студенти, а будући преводиоци, било да раде самостално или у оквиру неке преводилачке агенције, морати да се служе бар програмима из Мајкрософт Офис (Microsoft Office) пакета. Преводилачки свет је у овом технолошком смислу још и напреднији, будући да професионални преводиоци користе програме за машинско превођење као што је на пример Традос (Trados) и често је неопходно да током свог радног века уче да раде на новим програмима који почињу да се користе, како би у послу остали конкурентни⁶. Ипак, питање зашто се рад са машинским преводиоцима тек спорадично помиње студентима на основним студијама, иако би то било вишеструко корисно, комплексније је и захтева посебну дискусију.</p> <p>Подсетимо се чињенице да су ситуације када преводилац нема приступ свим изворима који су му потребни за превођење ретке, али и тога да њихов недостатак утиче на квалитет самог превода као крајњег производа.</p> <p>Код (DANIČIĆ 2018: 144) налазимо објашњење зашто је важно научити студенте општим принципима функционисања њиховог будућег позива: „[...] како је немогуће будуће преводиоце обучити за све области које би они једног дана могли да преводе, тежиште наставе је на томе да им се дају вештине, алатке и знања који ће од њих направити 'универзалне преводиоце' – преводиоце који ће моћи да преводе све врсте текстова, а специјализоваће се зависно од посла који добију, личних склоности и могућности да примене своје специјализовано знање”.</p>	
--	--	--

⁵ Подсећамо да се рад бави писаним превођењем и да су све врсте усменог превођења искључене из разматрања.

⁶ Ова преводилачка компетенција се у литератури назива инструментална поткомпетенција, а дефинише се на следећи начин: „Instrumentalna potkompetencija je pretežno proceduralno znanje u vezi sa korištenjem izvora, informacija i komunikacionih tehnologija koje se odnose na prevođenje (rječnici svih vrsta, enciklopedije, gramatike, paralelni tekstovi, elektronski korpusi i pretraživači)” (VASILJEVIĆ STOKIĆ 2012: 26).

4. Након завршетка пандемијских рестрикција и повратка на презентну наставу

Начелни повратак на презентну наставу, поготово на високошколском нивоу, не мора да представља крај добре праксе успостављене у току пандемије, коју престављају онлајн часови превођења. Могло би се у оквиру студијских програма распоредом часова предвидети задржавање часова превођења онлајн, односно спровести хибридни модел наставе⁷, при чему би се за часове превођења одвојио један дан недељно, како студенти не би били оптерећени обавезом да у току једног радног дана део часова прате од куће, а део на факултету. У случају немогућности такве недељне организације, настава би се могла одвијати онлајн једном у две недеље.

Друга могућност задржавања наставе превођења у оквиру онлајн-света јесте настава у рачунарској учионици. Свака институција на којој се одржава универзитетска настава располаже бар једном учионицом која је опремљена великим бројем рачунара које може користити група студената, тако да се настава може, у складу са распоредом часова и поштовањем резервисања учионице, одвијати на такав начин. То би омогућило студентима да на факултету преводе у истим условима у којима то раде од својих кућа и циљеви наставе били би вишеструко испуњени.

5. Закључне напомене

Након што су стручњаци проценили да пандемија попустила и да вирус корона више не представља опасност, највећи број студената враћен је у учионице и чини се да се настава поново одвија на уобичајен начин. Аутор овог рада сагласан је са чињеницом да „*nijedan pedagoški pristup ne može zameniti najveću prednost tradicionalnog formalnog obrazovanja – direktnu interakciju nastavnika sa studentima*” (JAKŠIĆ I DRUGI 2021: 181) и да обавеза физичког присуства на факултету омогућава студентима и неопходну дозу социјализације, али ипак се не треба враћати корак уназад, већ прихватити промену набоље, па макар она настала и као последица негативне појаве као што је пандемија.

У овом раду аутор је покушао да прикаже предности онлајн часова превођења на универзитетском нивоу, односно да покаже зашто су они бољи и квалитетнији у односу на наставу превођења уживо. Треба нагласити да превођење није комуникативна активност – студенти самостално преводе свој текст, за успешност рада на часу није неопходно физичко присуство у учионици. Чини се да је школство један од сектора који се најупорније држе традиционалног приступа, али јаз који нараста између процеса образовања

---

⁷ Хибридни модел наставе представља: *viši nivo (nastave), u kojoj se jedan deo nastave odvija u klasičnoj učionici, a jedan na mreži* (више о томе у: ŠĆEPANOVIĆ 2010).

и „стварног живота”, односно начина функционисања пословног света за који би факултет требало да спрема студенте показује да студенти након факултета имају доста теоријског знања, али веома мало практичног, што захтева доста додатног времена које треба да посвете учењу посла који треба да обављају, а често су та практична умења могли стећи и у току студирања, само да су студије биле мало другачије организоване.

Наравно, ниједна промена која се дешава не може се десити преко ноћи, нити је лако усвојити другачије принципе функционисања, чак и када су они бољи од претходних, јер свака појединачна промена носи са собом низ нових, али, када говоримо о настави превођења, такве промене су и неопходне. Оне би довеле до веће професионалности будућих преводилаца, њихове веће конкурентности на тржишту рада, као и повећања њиховог угледа у пословном свету. О томе у свом раду говори и (DANIČIĆ 2018: 141): „Трансформисање традиционалног приступа настави превођења носи одређене дилеме и недоумице, али за последицу има и трансформисање улоге преводиоца од некога ко преноси значења речи са једног језика на други до интелектуалног радника који је прошао стручну обуку на академском нивоу” .

Будући да „univerzitetska nastava ima za cilj obrazovanje studenata koji treba da steknu određena znanja i veštine relevantne za rad u struci za koju se pripremaju” (ZOBENICA 2013: 209) остаје нада да ће се систем образовања прилагодити потребама новог начина пословања у свету и на тај начин омогућити боље могућности за рад онима који кроз њега прођу.

Цитирана литература

- DANIČIĆ 2018: Daničić, M. Mirjana. „Neke dileme, nedoumice i izazovi u nastavi prevođenja na akademskom nivou”. *Inovacije u nastavi*. XXXI, 2018/1. str. 141–147. [ориг.] Даничић, М. Мирјана. „Неке дилеме, недоумице и изазови у настави превођења на академском нивоу”. *Иновације у настави*, XXXI, 2018/1, стр. 141–147.
- JAKŠIĆ I DRUGI 2021: Jakšić, Anja, Ksenija Mitrović, Jelena Ćurčić i Danijela Gračanin. *Tradicionalna vs. onlajn nastava: prednosti i izazovi*. XXVII skup Trendovi razvoja: „Online nastava na univerzitetima”. Novi Sad, 2021. < http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2021/radovi/T1.3/T1.3-9.pdf>. 15. 12. 2022.
- ŠČEPANOVIĆ, Danijela. *Elektronsko učenje i obrazovanje na daljinu – odabrane teme*. Beograd: Proarte. 2010.
- VASILJEVIĆ STOKIĆ 2012: Vasiljević Stokić, Tijana. *Metalingvistička kompetencija u nastavi prevođenja na univerzitetskom nivou (na materijalu engleskog i srpskog jezika)*. Doktorska disertacija. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012.
- ZOBENICA 2013: Zobenica, Nikolina i Gordana Ristić. „Univerzitetska nastava nemačkog jezika i književnosti”. *Od nauke do nastave*. Niš: Filozofski fakultet, 2013. str. 209–219.

Sanja D. Stevanović

ONLINE-ÜBERSETZUNGSUNTERRICHT IM RAHMEN VON PHILOGIE STUDIUM – VORTEILE IM VERGLEICH ZU PRÄSENZÜBERSETZUNGSUNTERRICHT

In der vorliegenden Arbeit werden die Vorteile des Online-Übersetzungsunterrichts im Rahmen von Philologie Studium im Vergleich zum Präsenzübersetzungsunterricht dargestellt. Der Autor dieser Arbeit befasst sich mit dem Thema „Übersetzen“ aus der Sicht einer Fremdphilologiestudentin bzw. der Studentin der deutschen Sprache und Literatur an der Philosophischen Fakultät in Niš (Serbien), die, infolge der Coronapandemie, fünf Semester (vom Schuljahr 2019/20. bis zum Schuljahr 2021/22.) den Online-Unterricht besucht hat. Die Vorteile des Online-Übersetzungsunterrichts, die in der Arbeit dargestellt wurden, sind folgende: alle dafür notwendigen Mittel hat man schon zu Hause, Computer bietet zahlreiche Quellen, die gleichzeitig benutzt werden können und deren Gebrauch einfach und zeitsparend ist, was den Prozess des Übersetzens verbessert und die Leistung der Arbeit im Unterricht erhöht. Angesichts dessen, dass heutzutage jede/-r professionelle/-r Übersetzer/-in am Computer arbeitet, kann solcher Unterricht als eine authentische Vorbereitung für die Übersetzungsarbeit betrachtet werden. Der Autor dieses Textes ist der Meinung, dass das Online-Unterricht-System einen positiven Einfluss auf den Übersetzungsunterricht an der Fakultät geübt hat und dass diese Art des Übersetzungsunterrichts, wenn er gut organisiert ist, auch nach der Pandemie behalten werden könnte.

Schlüsselwörter: Übersetzen, Übersetzungsunterricht, Übersetzen an Universität, Online-Unterricht, Präsenzunterricht, Philologie